DOMINICI GEORGII
INTERPRETATIO
VETERIS MONUMENTI

In agro Lanuvino detecti

ET

IN ÆDES CAPITOLINAS NUPER INLATI

In quo effigies ARCHIGALLI ANTISTITIS
MAGNÆ DEUM MATRIS
exprimitur.

AD MARCHIONEM

ALEXANDRUM GREGORIUM CAPPONIUM

Sacri Palatii Apostolici Forerium majorem.

ROMÆ

Ex Typographia Rochi Bernabò prope Fontem Trivii.

MDCCXXXVII.

PRÆSIDUM FACULTATE.

Long. P. 5 Unc. 4. Lat. P. 5. U. 4.

ARCHIGALLI EFFIGIES
IN TABVLA MARMOREA
ROMAE
IN AEDIBVS CAPITOLINIS
CVRANTE ALEX. GREG. MARCHIO.
CAPPONIO S.P.A. FORERIO MAIORE

I. D. Campiglia delin. *H. Frezza sculp. 1737.*

INTERPRETATIO VETERIS MONUMENTI FIGURAM ARCHIGALLI REFERENTIS

EN tibi, Alexander Gregori, vir præſtantiſſime, & eximie antiquitatis cultor, ſingulare vetuſtatis monumentum, haud indignum certe Capitolinis ædibus, nuper Sanctiſſimi Domini noſtri Clementis XII. Pont. Max. munificentia, tuaque ſumma cura ac ſtudio exornatis, ſtatuis inibi, inſcriptionibus, anaglyphis, & priſcis virorum illuſtrium imaginibus diſpoſitis & affabre collocatis; quo magis deinceps æternæ urbis majeſtas non modo eruditos homines, ſed convenas etiam exteraſque gentes allicere, & in ſui admirationem pertrahere poſſit. Accipe igitur ex me, quando marmorea tabula, de qua ſum diſceptaturus, eruta fuerit, & quid item præſeferat. Occaſio & ſcribendi ratio.

De-

I.
Marmorea tabula, *Archigalli* effigie, rerumque figuris insculpta, ubi eruta; & quando in Capitolinas ædes translata.

DEtecta est in agro Lanuvino A. D. MDCCXXXVI. quingentos ferme passus a Cynthiano oppido ad Appiam viam, dextrorsum Velitras petentibus, in ipsis agri Lanuvini finibus, vineaque Canonicorum Lanuvinorum, dum fundi cultor altius terram moliretur. Vidimus nos tabulam illam eodem illo anno sub finem Aprilis mensis, simul ac illius fama pervulgari cœpit, & paullo post quam in villam Lanuvinam, olim Antonini Augusti, nunc Sfortiæ Ducis Sfortiæ, viri nobilissimi, in cujus ditione Lanuvii, & Cynthiani oppida sunt, devecta fuisset; dum una cum Josepho Renato Imperiali S.R.E.Cardinale amplissimo, Patronoque meo, Cynthiani tunc versarer, quo per dies aliquot idem Cardinalis secesserat, ut a curis, quibus in summa licet senectute, integris, ope divina, corporis animique viribus, pro Apostolica Sede vacare solebat, paulisper conquiesceret. Vera id quidem tum de illius firma prosperaque valetudine; at hujus anni initia, heu quam mihi infausta & luctuosa! nam clarissimus Cardinalis morbo correptus, brevi dierum intervallo ereptus nobis est, & die XV. Januarii pie obiit. Sed quoniam perpetua quadam vitæ felicitate, & admirabili virtutum fama usus, dum annos octoginta quinque, menses octo, & dies septemdecim explevisset, naturæ satisfecit, meo potissimum incommodo detrimentoque dolendum est. Hanc veniam, ut spero, justo dolori meo dabitis, lectores humanissimi, hanc a vobis peto, ac interim in lineam redeo. Postquam igitur tam præclarum monumentum conspeximus, statim in mentem venit ipsi Cardinali, e re penitioris an-

antiquitatis fore, si illud delinearetur, ærique incisum, eruditorum orbi communicaretur; archetypam vero tabulam in museum Capitolinum, posteritatis ornamento futuram, inferretur. Ac Romam quidem reversus Cardinalis, Sanctissimo Domino nostro Clementi XII. id in primis significavit, tecumque egit, ut hæc nova cimeliis Capitolinis accessio fieret. Tua igitur opera, tuoque demum hortatu factum est, ut eruditorum votis Dux Sfortia, in cujus manus devenerat tam insigne monumentum, humaniter obsecundaret, & ad posteritatis memoriam, in Capitolinis ædibus asservandum hisce ferme diebus, nempe mense Februario hujus anni tradiderit. Tu vero memoratum monumentum in atrio superiori earundem ædium collocari fecisti, ac typum, qui initio hujus meæ disceptationis visitur, rem gratam antiquitatis amatoribus facturus, æri incidendum curasti. Hæc præmittenda duximus, antequam monumenti hujus interpretationem aggrederemur; nunc ei manum admoveo.

II.

Galli & Archigalli, sacerdotes Deæ Cybeles; cur ita vocati. Eorum facies partim viriles, partim feminea.

EXhibet autem præ ceteris hæc marmorea tabula (quam hieroglyphicam ex insculptis signis appellare mallem) imaginem exstantem quidem, sed loculamento receptam, quæ, ut reor, effigies est Antistitis cujusdam Magnæ Matris Deum Cybeles, seu Idææ, cujus sane Deæ summos sacerdotes, *Archigallos*, minores vero, *Gallos* a veteribus appellatos, nemo nescit. Origo nominis ducitur a Gallo fluvio Phrygiæ, si Ovidium, Plinium, Festum, Herodianum, Dionem Chrysostomum, & Stephanum Byzantinum audimus: quod quidem Jo: Gerardo Vossio ve-

De Idololatr. Gentil. lib. 1. cap. XX. *Et in Etymologic. verb.* Gallus.

verosimilius videtur, licet repugnantem Isaacum filium in notis ad Catullum immerito habeat. Si vero inquiras, unde conjiciam, hunc Archigallum esse: ex habitu oris, ceterisque in marmore insculptis symbolis, rem patere, ajo. Videsne faciem prope femineam, simulque virilem, ut hæreas mas ne sit, an femina (ita facies utrumque sexum indicat) commixtumque aliquid ex mare & femina, intuentes judicare videantur, feminam tamen esse potius credant? Adeo verum est, quod de his sacerdotibus Prudentius Christianus poeta veterrimus cecinit:

Hymn. de S. Romano vers. 1073.

Medium retentat inter alternum genus;
MAS *esse* CESSAT *ille*, NEC FIT *femina*.

Multo vero ante eadem de Atty ex poetis ethnicis Ovidius, dira in Ibin imprecatus:

In Ibin, vers 452.

Attonitusque seces, ut queis Cybeleja mater
Incitat ad Phrygios vilia membra modos.
Deque viro FIAS NEC FEMINA, NEC VIR, *ut Attys*:
Et quatias molli tympana rauca manu.

Et de *Gallis* sacerdotibus, ex christianis scriptoribus Lactantius: *Ab isto genere sacrorum non minoris insaniæ judicanda sunt publica illa sacra, quorum alia sunt* MATRIS DEUM, *in quibus homines* SUIS IPSI VIRILIBUS *litant*; *amputato enim sexu*, NEC VIROS SE, NEC FEMINAS FACIUNT.

Lib. 1. cap. XXI.

III.

Galli, & Archigalli, *Galli*, *Semiviri*, *Semimares*, & *Spadones*, ob exsecta virilia, dicti. Delectus dies, quo sacerdotio initiabantur, & exsecabantur.

PRobe nosti præterea, *Gallos*, & *Archigallos* in honorem abscissi *Attinis* fuisse eviratos, femineumque cultum & incessum, ornatumque simulasse: eapropter a veteribus passim *semiviros*, & interdum *semimares*, ac *spadones* appellari. Congeram ea de re eorundem testimonia, quorum aliqua proferam,

ram, alia indigitabo. Varroni primus locus detur, e quo Nonnus hæc sumpsit: *Fragmenta Varronis pag. 150.*

Tibi tympana non inani sonitu Matris Deum
Tonimus: tibinos modos, tibi nunc SEMIVIRI
Teretem comam volantem jactamus tibi GALLI.

Varroni Catullum subnecto, qui hujusmodi sacerdotes per contemptum, ob exsecta virilia, *Gallas* vocat non semel in Galliambo; ac ita canit:

. . *Agite ita ad alta* GALLÆ, *Cybeles nemora simul.*

Mox:

Rapidæ ducem sequuntur GALLÆ *pede propero.*
Itaque ut domum Cybellæ tetigere lassulæ,
Nimio e labore somnum capiunt sine Cerere.

Ita etiam Hephæstio Alexandrinus, L. Veri Augusti præceptor lusit in Græcis versibus, qui Latine hoc modo redditi sunt:

GALLÆ *matris montanæ, thyrsos amantes sequaces;*
A quibus arma quatiuntur, & ærea crotala.

Nec prætermittendus, ad *semiviri* vocem quod attinet, maximus poetarum Virgilius, apud quem legas: *Æneid. IV. vers. 215.*

Et nunc ille Paris cum SEMIVIRO *comitatu*
Mæonia mentum mitra, crinemque madentem
Subnixus, rapto potitur.

Quin Turnus Æneam, cum quo pugnam erat initurus, *Semivirum Phrygem* appellat; ita enim ad hastam, quam manu tenebat, Turnus loquitur: *Æneid. XII. vers. 97.*

. . . . *da sternere corpus,*
Loricamque manu valida lacerare revulsam
SEMIVIRI PHRYGIS.

Id autem nominis Phrygibus inditum, ex cultu Deæ Cybeles apud eos, & ex effeminatis *Gallis*.

Lib. IV. *verſ.* 180.

Ovidius vero in Faſtorum libris Gallos, *ſemimares* appellat:

Ibunt SEMIMARES, *& inania tympana tundent,*
Æraque tinnitus ære repulſa dabunt.

Epiſt. CVIII.

Addo his Senecam, cujus hæc ſunt verba: *Quidam ad magnificas voces excitantur, & tranſeunt in affectum dicentium, alacres vultu & animo, nec aliter concitantur, quam Phrygii ſolent tibicinis ſono* SEMIVIRI, *ex imperio* (Archigalli) *furentes*.

Saty. VI. *verſ.* 511.

Audi & Juvenalem:

. . . . *Ecce furentis*
Bellonæ, Matriſque Deum chorus intrat, & ingens
SEMIVIR *obſcœno facies reverenda minori;*
Mollia qui rupta ſecuit genitalia teſta.
Jam pridem, cui rauca cohors, cui tympana cedunt
Plebeja, & Phrygia veſtitur bucca tiara,
Grande ſonans.

Lib. IX. *epigram.* IX. *Vid. lib.* II. *epigram.* XLV. *lib.* III. *epigram.* XXIV. *&* LXXXI. *lib.* VIII. *epigr.* LXXV. *lib.* XI. *epigram.* LXXII. LXXV. *lib.* XII. *epigram.* XLVI. *lib.* XIII. *epigram.* LXIII. *lib.* XIV. *epigram.* CCVIII.

Martialis item de *Gallis*, eiſque eviratis ſæpiſſime. Unum ejus locum pono, cetera indigitabo, quoniam faſtidio eſſem, ſi ea ſingillatim in medium afferrem. En porro verſus, quibus illos, *ſemiviros* appellat:

Curetes texere Jovem crepitantibus armis,
SEMIVIRI *poterant qualia ferre* PHRYGES.

Cap. VI.

Mitto nunc Apulejum, cujus verba alio loco apponam. His accedat Lampridius, qui narrat, Imperatorem Elagabalum, ut Matris Deum ſacris initiaretur, virilia ſibi devinxiſſe: *Jactavit autem*, inquit, *caput inter* PRÆCISOS FANATICOS, *&* GENITALIA *ſibi devinxit, & omnia fecit, quæ* GALLI *facere ſolent: ablatumque ſanctum numen* (nempe ſimulacrum Cybeles) *in penetrale Dei ſui tranſtulit*. Eviratio fiebat Samia teſta, ut paullo ante ex Juvenale didicimus. Cur id?

Lib. XXXV. *cap.* XII.

Cauſam affert Plinius his verbis: *Samia teſta, Matris*

tris Deum sacerdotes, qui GALLI *vocantur, virilitatem amputant: nec aliter citra perniciem, si M. Cælio credimus, qui linguam sic amputandam objecit gravi probro.* Fiebat ad tibiæ cantum, ut ex Lucretio [a], Ovidio [b], ac Tibullo [c] colligitur.

a *Lib. II. vers. 610.*
b *In Ibin, vers. 453.*
c *Lib. I. eleg. IV.*

Dies quoque exsectioni virilium statuta erat. Julianus Imperator Oratione v. quam habuit, eo tempore, quo contra Persas profectus, per Phrygiam iter fecit, ac Pessinuntem deflectens, Matris Deum delubra veneratus est, ut ex Ammiano, restitutisque tum illius sacris, *Callixenem* Antistitem præfecit, quod ipsemet Julianus testatur, Julianus, inquam, in ea oratione multa habet de mysteriis Matris Deum, deque *Semideo Atti*. Mox: *Hæc sunt,* inquit, *regis Attidis comploratu ac lamentis interim celebratæ fugæ, secessiones, subtractiones e medio, & in spelunca latebræ. Quod vel tempus ipsum satis indicat, quo illa omnia geruntur. Etenim sacram arborem succidi illo ipso die ferunt, quo Sol* SUPREMAM ÆQUINOCTIORUM APSIDEM *attigit: altero die tubarum clangore perstrepunt: tertio sacra & arcana Galli messis putatur.* Ad quem locum Dionysius Petavius scribit, nil aliud se putare, quam illo die exsecari quempiam solitum, qui inter *Gallos* adscriberetur. Indicat Augustinus: *Huic monstro nec Jani monstrositas comparatur. Ille in simulacris habebat solam deformitatem: ista in sacris deformem crudelitatem. Ille membra in lapidibus addita; hæc in hominibus perdita.* Ad hanc exsectionis diem alludit Juvenalis, dum ait:

Lib. XXII.
Epist. XXI.
Lib. VII. de Civit. Dei cap. XCVI.
Satyr. II. vers. 110.

Hic turpis Cybeles, & fracta voce loquendi
Libertas, & crine senex fanaticus albo
Sacrorum Antistes, rarum ac memorabile magni

Gutturis exemplum, conducendusque magister.
Quid tamen expectant: Phrygio QUOS TEMPUS ERAT JAM
More SUPERVACUAM CULTRIS ABSCINDERE CARNEM?

Apud Romanos VIII. Kal. Aprilis festum in honorem Matris Deum celebrari solebat, quod HILARIA vocabatur; de quo vetera Kalendaria, Macrobius [a], Herodianus [b], Lampridius in Alexandro [c], Vopiscus in Aureliano [d], & Damascius apud Photium [e]. Celebrabantur autem *Hilaria* postridie ejus diei, quo sanguis mittebatur, qui erat IX. *Kal. April.* Hinc ad eum diem in Kalendariis vetustis adnotatur: *Sanguen. Dies Ægyptiacus.*

a *Saturnal. lib.* I. *cap.* XXI.
b *Lib.* I.
c *Cap.* XXXVII.
d *Cap.* I.
e *Cod.* CCXLII.

IV.
Semivirorum, & his similibus nominibus Galli a rerum sacrarum scriptoribus appellati.

Ruinart. Act. Martyr. pag. 71. *edit. Paris.*

AT poetis, profanisque auctoribus præsertim dimissis, ne fabulas nobis vendidisse videantur, ad rerum sacrarum scriptores, sanctosque Ecclesiæ patres, nos convertamus, e quibus eadem de *eviratis Gallis* audiemus. Principem concedo locum Actis genuinis S. Symphoriani martyris Æduensis, martyrio affecti c. A.D. 180. ubi hæc decerpsi. Symphorianus, quod *Berecynthiæ* (quæ eadem est ac Cybele Deum mater) simulacrum in Æduis adorare noluisset, detinetur, ac judici dicenti: *Nisi* MATRI DEÆ *sacrificaveris, hodie te dilaniatum omnibus pœnis, capitalis sententiæ damnatione prosternam*, respondit: *At nunc non in idoli hujus cultu portentosam attende superstitionem vestram, quod tu ad opprobrium & exitium tuum veneraris: in cujus sacris* EXCISAS CORPORUM VIRES CASTRATI ADOLESCENTES, *infaustæ imagini exultantes, illidunt, & exsecrandum facinus pro grandi sacrificio ducitis, sacrilegi sacerdotes, ut quod immane scelus est, religionis prætextu veletur. Ubi perstrepentes buxos, & ti-*

& tibias, fanatici furoris inflati insania, ubi cymbala pulsat Corybantes. Hæc de *Gallis*, ac sacris Cybeles Acta habent, quorum verba fusius protuli, ut facilius res omnis perciperetur. Prodeat nunc S. Cyprianus, qui in epistola ad Donatum hæc scripsit: *Epist. II.* *Evirantur mares, honor omnis & vigor sexus, enervati corporis dedecore mollitur, plusque illic placet quisquis virum in feminam fregerit*. Lactantius disputans, *Lib. I, cap. XVII.* quibus de caussis hæc eviratio fieret, hanc subjicit rationem: *Deum Mater*, inquit, *& amavit formosum adolescentem, & eundem cum pellice deprehensum, exsectis virilibus*, SEMIVIRUM *reddidit: & ideo nunc sacra ejus a* GALLIS *celebrantur*. Julius item Firmicus de errore profanarum religionum *Gallos* his nobis verbis adpingit: *Deinde*, ait, *cum sic se alienos a viris fecerint, adimpleti tibiarum cantu, vocant Deam suam, ut nefario repleti spiritu, vanis hominibus, quasi futura prædicant. Quod hoc monstrum est, quodve prodigium?* *Pag. 9. 10.* NEGANT SE VIROS ESSE, ET SUNT; MULIERES SE VOLUNT CREDI, *sed aliud qualiscumque qualitas corporis confitetur*. Apposite autem de his *semiviris* & *spadonibus* non uno in loco Prudentius poeta christianus. Is enim turpem *Gallorum* exsectionem deridet in hymno de S. Romano, his versibus: *Hymn. de S. Romano, vers. 1066.*

> *Ast hic metenda dedicat genitalia,*
> *Numen reciso mitigans ab inguine:*
> *Offert pudendum* SEMIVIR *donum Deæ:*
> *Illam revulsa masculini * feminis* ** al. geminis.*
> *Vena, effluenti pascit auctam sanguine.*

Idem de his abscissis in libris contra Symmachum: *Lib. II. vers. 49.*

> *Hæc si non ita sunt, edatur, cur sacra vobis*
> *Ex tabulis cerisque Poetica fabula præstet?*

Cur

Cur BERECYNTHIACUS PERDIT TRUNCATA SACERDOS INGUINA.

Lib. II. contra Symmachum, vers. 862. Audi eundem, *Gallos*, spadones appellantem:

. . . . *Megalesius hinc* SPADO *diris*
Incensus furiis cæca ad responsa vocatur.

Hymn. de S. Romano, vers. 200. Item alio loco:

Per multa Matris sacra plorandus SPADO.

Adde nunc de hujusmodi eviratis, eorumque impudicis moribus differentem S. Augustinum in libris de civitate Dei: *Quanto melius*, inquit, *& honestius in Platonis templo libri ejus legerentur, quam in templis dæmonum* GALLI ABSCIDERENTUR, *molles consecrarentur, insani secarentur, & quidquid aliud vel crudele, vel turpe, vel turpiter crudele, vel crudeliter turpe in sacris talium Deorum celebrari solet?* Idem præterea in iisdem libris: *Sacra sunt Matris Deum, ubi Attys pulcher adolescens ab ea dilectus, & muliebri zelo abscisus, etiam* HOMINUM ABSCISORUM, QUOS GALLOS VOCANT, *infelicitate deploratur*. Denique in iisdem libris iterum Augustinus: *Itane ad hæc relata, & hunc finem habentia, tympanum, turres,* GALLI, *jactatio insana membrorum, crepitus cymbalorum, confictio leonum, vitam cuique pollicentur æternam? Itane propterea* GALLI ABSCISSI *huic Magnæ Deæ serviunt* &c. Mox vero: *Et Atys ille non est commemoratus, nec ejus ab isto interpretatio requisita est, in cujus dilectionis memoriam* GALLUS ABSCIDITUR. Ibidem paullo post, turpitudinem sacrorum Magnæ Matris his verbis insectatur: *Itemque de* MOLLIBUS *eidem Matri Magnæ contra omnem virorum mulierumque verecundiam consecratis, qui usque in hesternum diem madidis capillis, facie dealbata, fluentibus membris, incessu femineo per plateas vicosque*

Lib. II. cap. VII. · Lib. VI. cap. VII. num. 3. · Lib. VII. cap. XXIV. num. 2. · Ibid. cap. XXVI.

Car-

Carthaginis, etiam a populis unde turpiter viverent, exigebant, nihil Varro dicere voluit, nec uspiam me legisse commemini. Et paucis interjectis, habet: *At vero ista Magna Deorum Mater etiam Romanis templis* CASTRATOS *intulit, atque istam sævitiam moremque servavit; credita vires adjuvare Romanorum*, EXSECANDO VIRILIA VIRORUM. Deinde subjicit: *Verum illud quod de* ABSCISORUM *consecratione Mater Deorum coli meruit, non poetæ confinxerunt, sed horrere magis, quam canere maluerunt*. Hactenus Augustinus. Obiter quoque S. Ambrosius *Gallorum* improbitatem his verbis perstringit in libris de Virginibus: *Quid de sacris Phrygiis loquar? in quibus impudicitia disciplina est, atque utinam sexus fragilioris?* Hæc, inquies, tam celebrata *Gallorum* eviratio, & ab antiquissimis usque temporibus a poetis, historicisque repetita, fabulis ne potius, quam fidei aptior est? De hujusmodi apud Orientem amputatione in viris, ex sacris litteris docemur; quapropter, sine piaculo de ea re dubitare non licet. In libro Deuteronomii hæc leguntur: *Non intrabit eunuchus attritis, vel amputatis testiculis, & absciso veretro ecclesiam Domini*. Josephus hoc Deuteronomii interdictum referens, his verbis explicat: *Spadones*, in Græco vero Josephi textu Γάλλως, *abhorreantur, & eorum fugiatur congressio, quibus erepta sit virilitas, & generationis fructus, quem Deus hominibus ad generis nostri incrementum tribuit. Abigantur autem tanquam qui liberos peremerint, & antequam sint, id sustulerint, quod causa eorum fuisset: perspicuum enim est, eos, cum effeminata sit ipsorum anima, in idem etiam corpore mutatos esse*. An vero hujusmodi *spadonibus* interdictum esset, ne

Lib. I. *cap.* IV.

Cap. XXIII. I.

Antiquit. lib. IV. *cap.* VIII. *num.* 40.

ne in templum Domini ingrederentur, an in atrium templi, an connubia cum mulieribus Ismaelitis ne celebrarent, an demum a regimine & magistratibus Israelitarum hac lege arcerentur, adeundi ea de re Interpretes. Nobis satis est, abscissorum *Gallorum* antiquitatem ex sacris quoque litteris indicasse.

V.

Galli, mores, incessum, & ornatum feminarum simulabant.

HI *spadones* non modo mores turpium feminarum, sed ut mortalibus illuderent, gratique Magnæ Deæ essent, earum gestum incessumque, & ornatum simulabant, ut ex adducto paullo ante S. Augustini loco liquet. Hinc factum, ut *molles*, & *effeminati Galli* non raro appellentur; & qui ita feminas imitarentur, *incessu perfluo feminam mentiri* ab Apulejo dicuntur. Lubet nunc persequi reliqua capitis, & corporis ornamenta, quæ in nostro ARCHIGALLO visuntur.

Lib. XI. *pag.* 244. *edit. Jo. Pricæi.*

VI.

Mitra Archigalli.

Ad Æneid. IV. *vers.* 616.

CApillos mitra pressos tenet. Apposite in rem hanc Servius Grammaticus: *Quibus*, inquit, *effeminatio crimini dabatur, etiam* MITRA *iis adscribebatur*. Apulejus de *Gallis* sacrigerulis Deæ Syriæ, seu Cybeles: *Die sequenti variis coloribus indusiati, & deformiter quisque formati, facie cœnoso pigmento delita, & oculis obunctis graphice, procedunt:* MITELLIS, *& crocotis, & carbasinis, & bombycinis injecti*. Mitra, ut cuivis notum, fuit ornamentum capitis feminarum; Italis *cuffia* dicitur. Ea usi viri effeminati, & Phryges, quos notare ajunt Virgilium: & mitram mollitiei signum esse, diserte monet Prudentius, his versibus:

Lib. VIII. *pag.* 171.

Æneid. IV. *vers.* 616.
De pugna animi vers. 358.

Ut MITRA *cæsariem cobibens aurata virilem,*
Combibat infusum croceo religamine nardum.

Sub-

Subtilis erat mitra, ideo Catullus de Ariadna: *Carm. LXIV. verſ. 63. 68.*

Non flavo retinens SUBTILEM *vertice* MITRAM

Et mox:

Sed neque tum MITRÆ, *neque tum fluitantis amictus*
Illa vicem curans.

Propertius apte ad rem noſtram: *Lib. IV. eleg. VII. verſ. 61.*

Qua numeroſa fides; quaque æra rotunda Cybeles,
MITRATISQUE *ſonant Lydia plectra* CHORIS.

VII. *Velum ſupra mitram Archigalli.*

VElum ſupra *mitram* quadratum, tenue ac textile, poſt humeros, pone terga deſcendens, ſacerdotum velamen eſt, ſeu integumentum, quod ii ſacra facturi, in capite geſtare ſolebant. Hoc autem, *flammeum*, ſeu *flameum*, *rica*, *ſuffibulum* appellabatur. *Ricam*, & *ſuffibulum*, velamen capitis feminarum eſſe ferunt. Varronis locus tritiſſimus eſt: *Rica, a ritu, quod Romano ritu ſacrificium feminæ cum faciunt, capita velant.* Vide de voce *Rica*, aliiſque ſynonymis Voſſii Etymologicon, & Andream Dacerium ad Feſtum, ut alios prætereàm. Ideo, mea opinione, velum in hac tabula poſt humeros rejectum eſt, ut *Archigalli* facies, ac ornamentum capitis ſpectari poſſint. Si enim ſcalptor velum ſupra caput revolviſſet, ut mos erat ſacrificantium, omnia ferme ornamenta capitis contexiſſet. *Lib. IV. de ling. Lat.*

VIII. *Archigalli corona deſcribitur.*

ARchigallus corona, tribus orbiculis interdiſtincta, imaginibus, ſeu thoracibus, ut puto, Deorum cælatis, redimitus eſt. Sacerdotes omnes, quin & ſinguli ſacrificantes, coronati, & vittati, & infulati erant, quod cuivis vel leviter erudito, patet. Vide ea de re docte differentem Carolum Pa-

Lib. IV. cap. XIII. pag. 244. ſchalium in libris de Coronis. Terni coronæ inſunt orbiculi, alter in media fronte, duo reliqui circa tempora, dextera, lævaque. Quæ media fronte protome viſitur, nullum ſupra caput integumentum habet, duæ aliæ, Phrygia tiara, ni fallor, ornatæ ſunt. Ex qua vero materia corona conſtet, marmor indicare non poteſt, an ſcilicet *laurea*, *myrtea*, *argentea*, aut *aurea* fuerit. Lucem tamen maximam hæc accipit ex ſimillima corona, quam in capite geſtat ſimulacrum Ciſtophori ædis Bellonæ Pulvinenſis, Romæ anno Domini MDCCXXIX erutum, quod erudite nuper illuſtravit Antonius Franciſcus Gorius in Obſervationibus ad antiqua monumenta præ-
Tab. VII. pag. LX. & ſeqq. miſſa Donianis Inſcriptionibus, ab eo vulgatis. Coronam porro hujus Ciſtophori *auream* fuiſſe, ex *auro fabrefacto*, & in folia attenuato, ita ut lauream coronam exhiberet, cenſet ibidem vir eruditus; a quo inſuper docemur, coronam illam gemmis tribus, ſeu orbiculis intextam, tria Deorum capita inſculpta referre: in quam rem perſpicuum Suetonii locum in
Cap. IV. Domitiano profert, qui ita habet: *Certamini* (quinquennali) *præſedit* (Domitianus) *crepidatus, purpureaque amictus toga Germanica, capite geſtans* CORONAM AUREAM *cum* EFFIGIE JOVIS, *ac* JUNONIS, MINERVÆQUE, *aſſidentibus Diali ſacerdote, & collegio Flavialium pari habitu, niſi quod illorum coronis inerat & ipſius imago*. Hæc ubertim ſatis ſunt ad morem intexendi coronis ſacerdotum thoracidas, ſeu orbiculos, in quibus Deorum vultus cælati eſſent, demonſtrandum. Dii a Phrygibus culti, aut ſaltem qui aliquid cum Matre Idæa commune habent, mihi videntur, qui in corona Archigalli inciſi ſunt; ex Phrygio ca-

capitis ornatu, & ex ſymbolis Matris Deum, quæ in hac tabula deſignantur. In ara votiva reperta prope Lugdunum, celebrem Galliarum civitatem, ſub annum Domini MDCCIV. quæ a viris eruditis tum illuſtrata fuit, memoratur *Taurobolium Matris Deum Magnæ Idææ*, quod factum fuit ex imperio ejuſdem Matris Deum pro ſalute Imperatoris *Antonini Pii*, *Sacerdote Q. Sammio Secundo ab* XV. *viris occabo, & corona exornato*. Viri eruditi,qui eam inſcriptionem, A. D. 160. dedicatam, diſceptationibus exornarunt, cenſent *occabi* nomine, a Græcis orto, *armillas* circa brachium *aureas* & *pretioſas* venire. Ita enim inter ceteros vir dignitate & doctrina eminens Philippus a Turre Antiſtes Adrienſis, cujus memoria in benedictione ſit. His, & *corona Q. Sammium* (licet ſacerdotes omnes coronati, ſacris operarentur) donatum fuiſſe putat, honoris ergo,quod tum primum Lugdunum myſteria Taurobolica inlata eſſent.

E Summo capitis ornamento ad aures oculos convertamus. Inaures, *baccæ* ſimiles, quæ lobo aurium infixæ ſunt, duæ *margaritæ* eſſe poſſunt, quia *baccis* lauri ob globoſam figuram ſimiles erant. De his locutum volunt Prudentium poetam, dum ait: IX. Inaures Archigalli. *Hamartigen. verſ.* 264.

. . . . *Nec enim contenta decore*
Ingenito, externam mentitur femina formam:
Ac veluti artificis Domini manus imperfectum
Os dederit, quod adhuc res exigat, aut biacynthis
Pingere ſculptilibus redimitæ frontis in arce,
Colla vel ignitis ſincera incingere ſertis,
AURIBUS *aut gravidis* VIRIDES SUSPENDERE BACCAS.

 Vide,

Pag. 56.

Vide, si lubet, ea de re Thomæ Bartholini opusculum de Inauribus veterum.

X.

Archigalli monile.

QUi circa collum *Archigalli* ornatus est, duorum anguium orbe, gemmam summo ore tenentium efformatus, haud absimilis ab eo est, qui e collo Cistophori Bellonæ apud Gorium pendet, nisi quod torques Cistophori laxior, ab extremo collo ad pectus prope papillas devenit: neque serpentum, sed duo catellorum capita ore gemmam mordent. In nostro vero marmore collum tantummodo complectitur, nec longe abit ab ea monilis specie, de qua Isidorus: *Hoc etiam* (monile) *&* SERPENTUM *dicitur, quia constat ex amphorolis quibusdam* AUREIS, *gemmisque variis in modum facturæ serpentis*. Cistophori torquem, *aureum* fuisse contendit Gorius, quod nos de nostro quoque monumento haud abnuimus, quum proprie sit monile serpentinum, quod *aureum* fuisse tradit Isidorus.

Orig. lib. XIX. cap. XXXI.

XI.

Ejusdem Archigalli monile baccatum.

POst lobum utrarumque aurium globuli quidam duplici ordine connexi in *Archigallo* conspiciuntur, qui ad ima latera perveniunt. *Monilis* & hæc species est. De hujusmodi monili locutum ferunt Virgilium, dum canit:

Æneid. lib. 1. vers. 654.

. . . . *colloque* MONILE
BACCATUM, *& duplicem gemmis auroque coronam*.

Silius Italicus de ejuscemodi monili:

Lib. VIII. vers. 134.

Hic Phrygiam vestem, & BACCATUM *induta* MONILE.

Quidam scribi volunt *bacatum*; quod nos non moraramur. Lampridius in Alexandro Severo, statuisse hunc Imperatorem tradit: *matronas regias contentas esse*

Cap. XLI.

esse debere uno reticulo, atque inauribus, & BACCATO MONILI*, & corona cum qua sacrificium facerent*. Monile baccatum etiam in Cistophoro Bellonæ apud Gorium visitur, sed ab ipsa corona, non post aures dependet. De femineo gemmarum ornatu in *Archigallo* jam satis.

XII. Archigallorum vestes quæ.

AD illius vestes nunc convertatur oratio. Extima vestis, qua indutus est *Archigallus*, nullo subligaculo circa lumbos constricta est, sed paullo laxior, & brachia contegit. Quæ fuerint *Gallorum*, & *Archigallorum* vestes peculiares, non ita obvium, ac apertum esse mihi videtur. Muliebres fuisse consentiunt omnes; at uniusne coloris, an versicolores, sericæ, laneæ, aut ex lino, non est omnino certum. Si Luciano credimus, *Galli* non solum muliebri veste utebantur, sed ea erat *tota candida*: summus autem sacerdos, nempe *Archigallus*, *purpuream vestem gerebat*, & *aurea tiara* redimitus erat. Archigallus Phryx Matris Deum Romæ, de quo Dionysius Halicarnassæus, & ex eo Eusebius in libris Præparationis Evangelicæ, *stola versicolori* indutus, circumcursabat Urbem. Ex his collegere nonnulli, *Archigallos*, muliebri indumento, eoque purpureo usos esse. Apulejus *Gallis*, at non æque singulis, *tunicas albas* tribuit: *Quidam*, inquit, TUNICAS ALBAS, *in modum lanciolarum quoquo versum fluente purpura, depictas, cingulo subligati, pedes luteis induti calceis, Deamque serico contectam amiculo mihi gerendam imponunt*. Quin & ipse Apulejus alio in loco, vestem, qua indutus est, dum sacris Deum Matris initiabatur, his verbis describit: *Et humeris* (Apuleji) *depen-*

De Dea Syria.

Lib. II. pag. 91.

Lib. II. cap. VIII.

Lib. VIII. pag. 172.

Lib. XI. pag. 256.

pendebat, pone tergum, talorum tenus, pretiosa chlamyda, quaqua tamen viseres, COLORE VARIO *circumnotatis insignibus animalibus.* At idem paullo ante, pompam sacrorum Matris Magnæ minute delineans, hæc habet: *Tunc influunt turbæ sacris divinis initiatæ, viri feminæque omnis dignitatis, & omnis ætatis,* LINTEÆ VESTIS *candore puro luminosi: illæ limpido tegmine crines madidos obvolutæ, hi capillum derasi funditus, vertice prænitentes: magnæ religionis terrena sidera, æreis & argenteis, immo vero aureis etiam sistris argutum tinnitum constrepentes. Sed* ANTISTITES, *sacrorum proceres illi,* CANDIDO LINTEAMINE *cinctum pectorale, adusque vestigia strictim injecti, potentissimorum Deum proferebant insignes exuvias.* Hujusmodi igitur sacris initiati, tam viri, quam feminæ, pompam sacrificii comitantes, lineis vestibus induti erat. Ipsi quoque *sacrorum Antistites,* nempe *Archigalli* lintea veste oblonga, non laxa, sed constricta, simulacra Deum gestabant, ad sacrificium profecturi. Apulejum cum Dionysio Halicarnassæo ad *Archigalli* vestes sacrificales quod attinet, conciliare arduum mihi est. Gerardo Vossio, Dionysii auctoritate permoto, creditum est, *Gallorum* vestes *multicolores* fuisse, ac de eadem versicolori veste locutum Fulgentium in Mythologia, dum ait: *Ideo & multiplici veste, quod omnis potentia ornata sit*; sed hæc de Cybele ipsa a Fulgentio tradi, satis liquet. Isaacus Vossius filius in ea sententia est, *Gallos*, ubi primum exsecti fuissent, furentes huc illuc discurrisse, & in quamcumque feminarum vestem in ædibus, in quas divertebant, incidissent, ea usos esse. Rectene id Vossius, alii dispicient. A corruptis *Gallorum* moribus, eorum quo-

Lib. XI. pag. 245.

Idolol. lib. II. cap. LIII.

Lib. III. cap. V.

In notis ad Catullum pag. 167. 168.

quoque vestis minus casta habita apud veteres. Tritum illud Varronis in Eumenidibus:

Nam quæ venustas hic adest gallantibus?
Quæ CASTA VESTIS?

XIII.
Orbiculus circa pectus Archigalli, & cur ab iis gestatus.

Vestibus *Archigalli* sub pectus inhæret orbiculus, in cujus area inter antas januæ, forte templi cujusdam, visitur protome Phrygio integumento ornata, quæ dextræ manus digitis prope os appositis, silentium indicere videtur, ne arcana Deum Matris evulgarentur: qua de re plura qui cupit, adeat Barnabam Brissonium in libris de Formulis & sollemnibus populi Romani verbis, ex quibus satis sit decerpere Virgilianum illud: *Lib. I. pag. 5. 6.* *Æneid. III. vers. 111.*

Hinc mater cultrix Cybele, Corybantiaque æra,
Idæumque nemus: hinc fida silentia sacris.

Fuit id in more institutoque sacerdotum Matris Deum, quoties stipem emendicarent, ac sacra facerent, ut imagunculas orbiculis inclusas, pectore tenus vestibus affigerent. De hoc more illustris est apud Dionysium Halicarnassæum locus, quem iisdem pene verbis exscripsit Eusebius in libris Præparationis Evangelicæ: *In Magnæ Matris Idææ sacris*, inquit Dionysius, *Romani Prætores quotannis Romano ritu victimas cædunt, & ludos faciunt: sacerdotio autem ejus funguntur vir & mulier genere Phryges, eamque per Urbem circumferunt, & Magnæ Matri stipem cogunt, Metragyrtarum officium obeuntes pro more suo*, IMAGINES IN PECTORE *gestantes, tibiis carmina canentes in laudem Magnæ Matris, tympanaque pulsantes: Romanorum indigenarum nullus talia auderet*. Hæc Dionysius - quem pedibus manibusque sequitur Euse- *Lib. II. pag. 91.* *Lib. II. cap. VIII.*

fe-

ſebius, dum ait: *Ejus* (Cybeles) *tamen ſacerdotio vir ac mulier Phryges ambo funguntur, qui totam civitatem circumeunt, ſingulis menſibus ſtipem more ſuo hinc inde corrogantes*, IMAGUNCULAS PECTORI ALLIGATAS GESTANTES, *tympanaque pulſantes, quos ſequens multitudo, materna carmina ad tibiam modulata circumſonat. At e Romanis indigenis nemo, vel Matri ſtipem emendicans, vel incentione tibiarum afflatus, ac verſicolore ſtola indutus, oberrat Urbem, nullaque populi lege, nullo Senatus conſulto celebranda Phrygio ritu Matris orgia ſuſcipit*. Simulacrum *Archigalli* hujuſmodi orbiculis ſupra veſtes circa pectus inſignitum, luci donavit vir clariſſimus Bernardus Montfauconius in magnis Antiquitatum voluminibus, ubi Dionyſii locum produxit. Orbiculus ibi circa pectus *Archigalli*, inſculptam habet templi faciem, in qua *Cybele* media eſt inter *Jovem*, & *Mercurium*. Alia item imago Laberiæ Feliclæ, ſacerdotis Magnæ Matris, ab eodem Montfauconio vulgata, numinis cujuſpiam, puta *Jovis* effigiem, ad pectus ſuſpenſam tenet. Porro ſimulacrum *Archigalli* a Montfauconio editum, licet manibus & capite injuria temporis abſciſſis, eximium tamen antiquitatis monumentum ei viſum eſt. Redeo in viam. Ex Dionyſio igitur, & Euſebio percipimus, cur *Galli*, & *Archigalli*, veſtibus imagunculas inſuerent, quod ſcilicet ſtipem Matri Deum conquiſituri, ejus myſteria præferrent; ac interdum ipſius ſimulacrum aſino imponentes, in quæſtum ducerent. Hi æruſcatores a Græcis *Metragyrtæ*, & quandoque *Menagyrtæ*, quod ſingulis menſibus illud miniſterium obirent, appellantur. Hujuſmodi quæſtus deriſus non ſolum a chriſtianis, ſed ab

Tom. I. pag. 14.

Ibid. to. II. pag. 42.

ab ipsis ethnicis scriptoribus. De eo enim Tertullianus: *Majestas quæstuaria efficitur. Circuit caupones religio mendicans.* Item: *Non sufficimus & hominibus & Diis vestris mendicantibus opem ferre.* Minutius Felix: *Nudi cruda hyeme discurrunt. Alii incedunt pileati, scuta vetera circumferunt, pelles * cædunt, mendicantes vicatim Deos ducunt.* S. Augustinus loco antea a nobis allato, *Gallos* per plateas vicosque Carthaginis oberrasse scribit, ut a populis, unde turpiter viverent, exigerent. E profanis scriptoribus primus sit Cicero, apud quem ex lege XII. Tabularum hæc producuntur verba: *Præter Idææ Matris famulos, eosque justis diebus, ne quis stipem cogito.* Ad quæ Cicero: *Stipem sustulimus, nisi eam, quam ad paucos dies propriam Idææ Matris excepimus. Implet enim superstitione animos, & domos exhaurit.* Magnam siquidem auri argentique vim a populis hos præstigiatores emunxisse, docent hi Lucretii versus:

Apologet. cap. XII.

* al. pelvei.

De Legibus lib. II.

Lib. II. *vers.* 624.

Ergo cum primum magnas invecta (Deum Mater) *per* (*urbes*
Munificat tacita mortales muta salute:
Ære atque argento sternunt iter omne viarum,
LARGIFICA STIPE DITANTES, *pinguntque rosarum*
Floribus, umbrantes matrem, comitumque catervas.

Apulejus *Gallum*, improbum metragyrtam definit: *Unum de triviali populorum fæce, qui per plateas & oppida cymbalis & crotalis personantes,* DEAMQUE SYRIAM *circumferentes,* MENDICARE *compellunt.* Idem alio loco: *Ad istum modum vitato duplici periculo die sequenti rursus* DIVINIS OFFICIIS *onustus cum crotalis & cymbalis circumforaneum mendicabulum producor ad viam.*

Lib. VIII. *pag.* 170.

Lib. IX.

D Ma-

XIV.

Semen papaveris, & oleæ ramus in manu dextra Archigalli.

Vid. Spanhem. de Præstantia & usu numism. antiq. Dissert. VIII. *pag.* 625. *edit. an.* 1671. *& Dissert.* XI. *pag.* 290. 291. *edit. an.* 1717.

Æneid. VI. *vers.* 230.

MAnu dextra *Archigallus* semen *papaveris*, & *oleæ* ramum gestat. Papaver unum e symbolis est Deæ Cybeles. Prostant nummi jampridem a viris doctis evulgati, in quibus visitur Mater Deum inter duos leones sedens, ac sinistra manu tympanum, dextra *papaver* tenens. Ramus *oleæ* aspergillum est lustrationibus destinatum. Virgilius de Corynæo:

Idem ter socios pura circumtulit unda,
Spargens rore levi, & RAMO FELICIS OLIVÆ
Lustravitque viros.

Aspergillum hujusmodi manu tenet *Cistophorus* Bellonæ apud Gorium. Ramus oleæ fuit præterea symbolum supplicum & deprecantium.

XV.

Canistrum fructibus refertum. Flagrum Archigalli. De hujusmodi flagris illustris Apuleji locus.

Lib. I. *cap.* XX. *& lib.* V. *cap.* XLVIII.

MAnu sinistra *Archigallus* canistrum, seu corbem fructibus variis confertim plenam tenet, inter quos nucleus pineus. Hæc porro donaria sunt Matri Deum, frugum omnium parenti oblata. Pinea nux in canistro, satis etiam demonstrat, symbola hujus hieroglyphici ad Deum Matrem spectare. *Pinus* Cybeli sacra erat, qua de re fusius ab aliis, & præsertim a Jo. Gerardo Vossio in libris de Theologia Gentili. Quotannis pinus arbor, stata die deferebatur in templum Cybeles, certo ritu, de quo Arnobius non semel. Deferebatur autem XI. *Kal. Aprilis*; quæ dies in Kalendariis veteribus signatur: *Arbor intrat*. Qui pinum deferebant, *Dendrophori* appellati, ab ea arbore deferenda ita dicti, ut Vossius ubi supra, & Philippus a Turre Antistes Adriensis in explicatione Taurobolii Lugdunensis adnotavit.

Su-

Supra canistrum, *manubrium* affabre elaboratum consurgit, e quo superne dependent tres veluti funiculi, satis longi, quibus identidem taxilli innectuntur. Flagrum esse id cuiquam videbitur; sed quanam materia, ferrea ne, an nervea, an ossea, incompertum esset, nisi Apulejus hoc ipsissimum flagrum nobis descripsisset. Audiamus ejus verba. Postquam præmisit, quo ritu *Galli* simulacrum Deæ circumtulissent, & cultris brachia vulnerassent, subdit: *Unus ex his vaticinatione clamosa, confictto mendacio, semetipsum incessere atque criminari cœpit, quasi contra fas sanctæ religionis designasset aliquid; & insuper justas pœnas noxii facinoris, ipse de suis manibus exposcere. Arrepto denique* FLAGRO, *quod* SEMIVIRIS *illis proprium gestamen est*, CONTORTIS TÆNIIS LANOSI VELLERIS PROLIXE FIMBRIATUM, ET MULTIJUGIS TALIS OVIUM TESSELLATUM, *indidem sese* MULTINODIS *commulcat ictibus: mire contra plagarum dolores præsumptione munitus. Cerneres, profectu gladiorum*, ICTUQUE FLAGRORUM, *solum spurcitie sanguinis effeminati madescere*. Mox narrat, hos *Gallos*, ubi *tandem fatigati, vel certe suo laniatu satiati, pausam carnificinæ dedere*, stipem æris & argenti a *multis certatim* offerentibus, sinu excepisse, vini quoque cadum, ac cetera edulia, & in sacculos *huic quæstui* de industria præparatos, congessisse. Postremo narrat, hos improbissimos *Gallos* necem ipsi Apulejo, flagri ictibus intentare cœpisse: *Deaque, inquit, vehiculo meo sublata, & humi reposita, cunctis stramentis me renudatum, ac de quadam quercu destinatum*, FLAGRO ILLO PECUINIS OSSIBUS CATENATO, *pene ad extremam confecerant mortem*. Quam peculiaria & egregia nos docent producta hucusque Apuleji verba! Et quam mire nostrum monumentum

Lib. VIII. pag. 172. 173.

Ibid. pag. 175.

tum illustrant! Discimus, cui usui flagrum hujusmodi destinatum esset; discimus, illud *Gallorum* sacerdotum *proprium gestamen* fuisse; discimus ejus formam; nam chordulæ illæ prolixæ confectæ erant ex pelle pecuina; *tali*, seu *taxilli*, qui *chordulis* inserti erant, ex corio ovium item erant; ac *ossa pecuina* ab Apulejo appellantur. Vides, & nostrum monumentum ab Apulejo, & Apulejum a nostro monumento lucem maximam accipere? Hactenus enim Apuleji locus a nobis allatus, viris eruditissimis obscurus visus est, neque recte ab iis perceptus. Protulerunt illum Justus Lipsius[a], Thomas Bartholinus[b], Laurentius Pignorius[c], & alii: sed Lipsius ex conjectura, flagrum, de quo Apulejus, insitis talis, aut ossiculis exasperatum fuisse putat, neque quo pacto hi taxilli insiti essent, scire potuit. De flagri forma silet, ut & Bartholinus. Egregium quidem locum Lipsius attulit ex libro contra colores, Plutarcho adscripto, ubi de flagro taxillato, quo *Galli* utebantur, mentio fit: *Nec qui liberæ* (verba sunt apud Plutarchum) *verberationis egeat*, *sed* FLAGRI ILLIUS TAXILLATI, *quo* GALLOS *aliquid offendentes in sacris Magnæ Matris coercent*. Pignorius, flagrum ex disciplina *Gallorum* esse censuit, permotus Apuleji loco, itemque ex Ovidiano illo:

Fastorum lib. IV. vers. 341.

Exululant comites (Galli) *furiosaque tibia flatur*,
Et feriunt molles taurea terga manus.

Item ex Juvenali:

Satyr. VI. vers. 491.

. . . . *Taurea punit*
Continuo flexi crimen, *facinusque capilli*.

Hic *Taurea* ex opinione Pignorii substantive ponitur, & pro flagro ex bubulo tergore accipitur. At hæc ad Apuleji locum enodandum, nil pertinent.

Tam

a *De Cruce lib. II. cap. III.*
b *De Cruce §. XII.*
c *Magna Deum Matris Idaæ & Attidis initia, pag. 6.*

XVI. *Gallorum horrida flagellatio.*

Tam immaniter autem crebris flagrorum ictibus in se *Galli* sæviebant, ac ululatibus furentes fremebant, ut hæc horrori essent adstantibus. Isaacus Vossius notat, in thyasis Bacchi & Cybeles, cantui & harmoniæ inservisse istiusmodi flagellorum strepitus: ac tam grandibus *Gallos* usos esse flagellis, ut tubæ instar sonarent; a Græcis *maragnas* appellari a gravi, quem edunt sono. De horrido flagellorum ictu, ululatuque *Gallorum*, hi versus Mœcenatis exstant apud Fortunatianum Grammaticum: *In notis ad Catullum pag. 225.*

Ades, o Cybele, fera montium Dea
Ades, & sonante tympano quate flexibile caput,
Latus horreat flagello, comitum chorus ululet.

Apud Ægyptios, in sacris Magnæ Deæ, teste Herodoto in Euterpe, flagellatio, dum sacrificium adolebatur, a sacrificulis omnibus adhuc jejunis fiebat: *Dum sacrificium ardet*, inquit, *omnes se ipsos verberant. Posteaquam vapulaverunt, dapes ex sacrificii reliquiis proponuntur.* In urbe autem Busiri, paullo post idem scribit Herodotus: *verberantur post sacrificium cuncti & cunctæ, multa sane hominum millia: quo autem verberentur, non est mihi fas dicere. Sed ex omnibus præcipue hoc faciunt Cares qui Ægyptum incolunt: adeo quidem ut gladiis quoque frontes concidant. Ex quo facto datur intelligi eos hospites esse, non Ægyptios.* *Lib. II. cap. XL. pag. 105.* *Ibid. cap. LXI. pag. 113.*

XVII. *Galli brachia cultris & securibus lacerabant.*

Nec latera solum flagris cædebant, sed brachia cultris, & securibus feriebant, & morsibus musculos impetebant. Quo ritu hæc laniena fieret, nos in primis docet Apulejus: *Brachiisque suis humero te-* *Lib. VIII. pag. 171.*

tenus renudatis, attollentes IMMANES GLADIOS AC SECURES, *evantes exiliunt, incitante tibiæ cantu lymphaticum tripudium: nec paucis percursatis casulis, ad quandam villam Britini perveniunt, & ab ingressu primo, statim* ABSONIS ULULATIBUS *constrepentes*, FANATICE *pervolant. Diuque capite demisso, cervices lubricis intorquentes motibus, crinesque pendulos rotantes in circulum, & nonnunquam* MORSIBUS *suos incursantes* MUSCULOS, *& postremo* ANCIPITI FERRO, *quod gerebant, sua quisque brachia dissicant*. Huc spectat Commodiani Poetæ christiani versus:

Instruct. XVIII.

Aut cum dorsa sua (Galli) *allidunt spurca* BIPENNE.

Hymn. de S. Romano vers. 1061.

Huc etiam spectant Prudentii versus:

CULTRUM IN LACERTOS *exerit* FANATICUS,
SECTISQUE *Matrem* BRACHIIS *placat Deum*.
Furere ac rotari jus putatur mysticum.
Parca ad secandum dextra fertur impia:
Cœlum meretur vulnerum crudelitas.

Lib. XI. *epigram.* LV.

Christianos Poetas Martiali prætuli, apud quem leges:

Alba minus sævis LACERANTUR BRACHIA CULTRIS.
Cum FURIT *ad Phrygios enthea turba modos.*

Thebaid. lib. X. *vers.* 160.

Statius item huc allusit:

Sic PHRYGA *terrificis genitrix Idæa* CRUENTUM
Elicit ex adytis, CONSUMPTAQUE BRACHIA FERRO
Scire vetat: quatit ille sacras in pectore pinus
Sanguineosque rotat crines, & vulnera cursu
Exanimat.

Act. III. *vers.* 586.

Seneca præterea in Agamemnone:

Non si molles imitata viros
Tristis LACERET BRACHIA *tecum*,
Quæ turritæ turba parenti

Pe-

Pectora rauco concita buxo
FURIT, *ut Phrygium lugeat Attin*.

Ad tibiæ Phrygiæ ſonum in furorem agi conſueviſſe notat Lucianus in Nigrino: *Sicut tibiæ Phrygiæ ſonum qui audiunt, non omnes in furorem aguntur; ſed qui Rheæ ſacrati addictique ſunt; illi reminiſcuntur eo ſigno affectus*.

XVIII. *Gallorum* falſa vaticinia, & confiсta mendacia. *Bellonæ* quoque ſacerdotes *bipenne* lacertos feriebant, & vaticinabantur.

DUm furore iſtiuſmodi concitabantur *Galli*, vaticinari ſolebant; ſed *confiсto mendacio*, ut Apulejus ipſe præſtigiarum hujuſmodi apprime conſcius fatetur. Nota & hæc fraus *Gallorum* & *Archigallorum* vaticinantium, chriſtianæ religionis Apologiſtis, qui idcirco eorum vaticinia irridebant. *Archigallum* enim deridet Tertullianus, quod Romæ dum de M. Aurelii incolumitate Romani ſolliciti, vaticinium *Archigalli* ejuſdem expoſcerent, hic dum immanibus ictibus lacertos impeteret, vivere adhuc M. Aurelium commentus eſt, cum aliquot diebus ante obiiſſet. Tertulliani verba demus: *Itaque majeſtatis ſuæ in Urbem collatæ grande documentum noſtra etiam ætate propoſuit, cum* M. AURELIO *apud Sirmium Reipublicæ* EXEMIO *die* XVI. *Kalendarum Aprilium*, ARCHIGALLUS *ille ſanctiſſimus* DIE IX. KALENDARUM EARUNDEM, *quo ſanguinem impurum*, LACERTOS *quoque* CASTRANDO, *libabat pro* SALUTE IMPERATORIS *Marci* JAM INTERCEPTI, *ſolita atque imperia mandavit*. Vide eundem ibidem cap. XXIII. & in libro de Reſurrectione carnis. Ad *Gallorum* figmenta reſpexit etiam S. Ambroſius, dum ait: *Unde igitur exemplum; quod currus ſuos ſimulato Almonis in flumine lavat Cybele? Unde* PHRYGII VATES, *& ſemper inviſa Romanis non æquæ Carthaginis numina*.

Apologet. cap. XXV.

Cap. XVI.

Lib. II. *contra Relationem Symmachi*.

H3-

Habes modo, cur *Galli*, & *Archigalli* flagris se incesserent, cur cultris brachia ferirent. Prudentius item adversus Symmachum, versibus a nobis supra allatis, ubi de *Gallis spadonibus*, testimonia protulimus, hoc idem de furiosis *Gallis cæca responsa* reddentibus designavit. In vetustis porro lapidibus exempla supersunt de *Archigallorum* vaticinatione; nam apud Gruterum pag. xxx. 2. legitur:

ANTONIANUS. PONTIFEX. PERPETVVS
IN. HONOREM. DOMVS. DIVINAE &c.
EX. VATICINATIONE. PVSONI. IVLIANI
ARCHIGALLI &c.

Hic autem lapis, ex consulibus ibidem adnotatis exaratus est A.D. 184. Dio Cassius demum scribit: *Appio Claudio, C. Norbano Coss.* nempe A. V. 716. *cella Romuli, quum in ea Pontifices sacrum fecissent, incendio absumpta est: statua Virtutis, quæ ante portam quandam stabat, in faciem decidit: ac quidem* FURORE *Matris Deum* CORREPTI, *irasci populo Divam dixerunt: Ejus rei causa libri Sybillini sunt inspecti, ac ex iis respondere Quindecemviri, succensere Deam populo, simulacrumque ejus esse ad mare deportandum: id quum fieret, Dea quum adbuc a mari abesset, a terra in id progressa est: ac aliquando ibi morata, vix tandem rediit.*

Lib. XLVIII. pag. 383.

Mos etiam fuit, ut hoc insuper adnotemus, Bellonæ sacerdotibus feminis, masculisque, lacertos bipenne ferire, & dum sanguis effluerit, vaticinari. Tibullus:

Lib. 1. eleg. VII. vers. 50.

. . . . *sic magna sacerdos*
Est mihi divino vaticinata sono.

Hæc

Hæc ubi Bellonæ motu eſt agitata, nec acrem
Flammam, non & amans verbera torta timet.
Ipſa BIPENNE SUOS *cædit violenta* LACERTOS
Sanguineque effuſo ſpargit inulta Deam.
Statque latus præfixa veru, ſtatque ſaucia pectus,
ET CANIT EVENTUS, *quos Dea magna monet.*

Hinc Juvenalis: Satyr. IV. verſ. 123.

. . . . *ſed ut* FANATICUS *æſtro*
Percuſſus, BELLONA, *tuo* DIVINAT, *& ingens*
Omen habes, inquit, magni clarique triumphi.

Idem: Satyr. VI. verſ. 511.

. . . . *Ecce furentis*
Bellonæ, Matriſque Deum chorus intrat &c.

De Bellonæ ſacerdotibus furentibus, hæc tradit Lactantius: *Alia* (ſunt ſacra) *Virtutis, quam eandem* Lib. 1. cap. XXI. *Bellonam vocant; in quibus* IPSI SACERDOTES, *non alieno, ſed* SUO CRUORE *ſacrificant. Sectis namque humeris, & utraque manu diſtrictos gladios exerentes, currunt, efferuntur, inſaniunt.* Vetus quoque inſcriptio Gruteriana pag. CCCXIII. 1. habet:

Q. CAECILIO. APOLLINARI
FANATICO. DE. AEDE. BELLONAE
PVLVIN. &c.

Jacobus Gutherius, qui in libris de jure Manium Lib. 1. cap. V. pag. 29. hanc attulit inſcriptionem, monet, *fanaticos* quoque dictos ſacerdotes, qui circa fana verſabantur, & reſponſa reddebant, quod comprobat ex leg. 1. §. *Idem Vivianus* Digeſt. de Ædilit. edict. *Idem Vivianus ait* (legis verba ſunt) *quamvis aliquando quis circa fana baccatus ſit, & reſponſa reddiderit, tamen ſi nunc hoc non faciat, nullum vitium eſſe.*

Ad alia quæ in marmore ſcalpta ſunt me confero. In ſuperiori ejuſdem parte ad oram utrinque appenſi ſunt duo veluti orbes, ſeu pelves, minori quidem forma in dextro lapidis latere, majori vero in lævo. Hæ orbiculares figuræ *cymbala*, & *tympana* ſunt, ni fallor, quæ in ſacris Cybeles adhiberi ſolebant, & a *Gallis* pulſabantur, & quatiebantur.

XIX.
Cymbala in ſacris Matris Deum pulſata.

CYmbala apud veteres fuere ſemirotundi quidam & concavi pelves, qui concutiebantur, ut ſonum ederent, ideoque foliis *acetabuli*, quæ rotunda, & concava ſimul ſunt, comparantur. Eorum materia ut plurimum ex ære fuit. Bina erant, adeoque, ut ſonum concinnum efficerent, invicem inter ſe confligebantur. Huc facit Statius:

Thebaid. VIII. *verſ.* 221.

. . . . GEMINA ÆRA SONANT, *Idæaque terga*,
Et moderata ſonum vario ſpiramine buxus.

Lib. III. *cap.* XXI.

Iſidorus in libris Originum *cymbala* ita deſcribit: *Cymbala & acetabula quædam ſunt, quæ percuſſa invicem, ſe tangunt, & ſonum faciunt. Dicta autem cymbala, quia cum ballematica ſimul percutiuntur. Ita enim Græci dicunt cymbala ballematica*. Hinc ea *pulſari*, *quati*, & *ſonare* dicebantur. Patet autem, errare eos omnes, qui putarunt, *cymbala* veterum non diſſimilia fuiſſe ab Italorum, Hiſpanorumque *cymbalis*; qua de re adeundus Fridericus Adolſus Lampe, ſeu Lampadius in eruditis libris de Cymbalis veterum, & præſertim de uſu cymbalorum frequentiſſimo in ſacris Magnæ Matris, cui præter Pignorium in libris de Servis.

Lib. II. *cap.* XXVI. *pag.* 158.

Lib. I. *cap.* XIII. & *Lib.* II. *cap.* III. *pag.* 83. & *ſeqq.*

Tym-

XX.

Tympana in sacris Cybeles.

TYmpanum definiente Isidoro fuit; *pellis, vel corium ligno ex una parte extensum. Est enim pars media symphoniæ in similitudinem cribri. Tympanum autem dictum, quod medium est; unde & margaritum medium tympanum dicitur, & ipsum, ut symphonia, ad virgulam percutitur.* Interdum manibus impellebatur. Isaacus Vossius ad Catullum scribit, tympana antiquitus construi consuevisse ex circulo, seu potius cylindro concavo ligneo, & ex pelle quæ inducebatur, & insuper e circulis seu tintinnabulis æreis, oram undique ambientibus. Ea & minora, & majora, ex eorum varia magnitudine erant. Formam eorundem ex antiquis monumentis exhibet Pignorius. Vide item de tympanorum forma Suidam. Nil apud veteres frequentius, ubi de Cybele mentio est, quam de tympanis a *Gallis* pulsatis. Selectiora loca vide apud eundem Pignorium. Nos unum, aut alterum proferemus. Catullus in Galliambo:

Lib. III. *Orig. cap.* XXI.

Pag. 216.

De Servis, pag. 87.

Verb. Tympanum.

Tympanum, tubam, Cybele, tua, mater, initia.

Phædrus item eleganter:

Lib. IV. *fab.* I. *al. lib.* III. *fab. ult.*

GALLI *Cybeles circum quæstus ducere*
Asinum solebant, bajulantem sarcinas.
Is cum labore & plagis esset mortuus,
Detracta pelle, sibi fecerunt tympana.

XXI.

Tibiæ in iisdem sacris.

E Latere item marmoris ad lævam *Archigalli* duo musica instrumenta visuntur, quorum alter rectum & oblongum in summo apice *lingulam*, seu *ligulam* habet; alterum vero in ima parte recurvum est, & litui formam præsefert. Utrumque instrumentum *tibiam Phrygiam* designat, cujus usus in sa-

 cris

cris Magnæ Deum Matris frequentissimus. Ea de re vide Casparem Bartholinum de Tibiis veterum. Phrygia tibia duplici nomine a duplici illius forma vocabatur; nempe *dextra*, quæ & *recta*; & sinistra, quæ item *curva* & *inflexa*, quod ejus codon in ima parte e cornu inflexo esset. Hæc etiam *lituus* aliquando dicta, quod litui instar esset. De hujusmodi tibiis præter Gruterianum lapidem, adi eundem Bartholinum, apud quem spissima Poetarum testimonia occurrent. Nos eorum aliquot excerpsimus, & huc transtulimus. Lucretius de ritu sacrorum Deæ Cybeles:

Lib. II. cap. VIII. pag. 113. & seqq.

Pag. XXVII. 5.

Lib. I. cap. V. pag. 25. & seqq.

Lib. II. vers. 618.

Tympana tenta tonant palmis, & cymbala circum
Concava, raucisonoque minatur cornua cantu,
Et Phrygio stimulat numero CAVA TIBIA *mentes*.

Lib. II. eleg. I. vers. 85.

Tibullus:

. . . . *sed tuba jocosa*
Obstrepit, & Phrygio TIBIA CURVA *sono*.

De Ponto lib. I. epist. I.

Ovidius:

Ante Deum Matrem CORNU *tibicen* ADUNCO
Cum canit.

Lib. IV. vers. 180.

Idem in Fastis, ubi de festo Matris Deum, die V. Aprilis apud Romanos agi solito:

Protinus INFLEXO BERECYNTHIA TIBIA CORNU
Flabit, & Idææ festa parentis erunt.

Carm. LXIV. vers. 19.

His præmittendus forte erat Catullus, qui in Galliambo:

. . . . *simul ite: sequimini*
Phrygiam ad domum: Cybeles Phrygia ad nemora Deæ,
Ubi cymbalum sonat vox, ubi tympana reboant,
Tibicen ubi canit Phryx curvo grave calamo.

Carm. LXV. vers. 261.

Idem in Epithalamio Thetidis & Pelei, de sacris Bacchi: *Multi*

Multi raucisonis efflabant cornua bombis,
BARBARAQUE *horribili stridebat tibia cantu.*

Barbara tibia hic est *Phrygia*, ut in notis ad hunc locum censet Isaacus Vossius. *Tibiam* porro in sacris Matris Deum, ut plurimum fuisse *buxeam*, docent eruditi, quum apud Virgilium hæc de Phrygibus sint: *Æneid.* x. v. 617.

O vere Phrygiæ, neque enim Phryges! Ite per alta
Dindyma, ubi adsuetis biforem dat tibia cantum.
Tympana vos BUXUSQUE *vocant Berecynthia Matris*
Idææ . . . .

Apud Ovidium quoque *buxea* est tibia Matris Deum: *Metam. lib.* XIV. *fab.* XII. *verf.* 536.

Sancta Deum genitrix tinnitibus æthera pulsi
Æris, & INFLATI *complevit murmure* BUXI.

Vide, si lubet Plinium, qui de tibia obliqua, ac geminis tibiis apud Phryges, & de calamo *lævæ* ac *dextræ tibiæ* meminit. *Lib.* VII. *cap.* LVI. *& lib.* XVI. *cap.* XXXVI.

XXII.

Cista mystica.

AGmen claudet cista undique clausa cum operculo acuminato, non longe a tibiis scalpta. Hæc est cista mystica sacrorum Matris Deum. De ea cista in sacris ejusdem Matris Idææ, ante Deæ simulacrum præferri solita Apulejus: *Ferebatur*, inquit, *ab alio* (Gallo sacerdote) CISTA SECRETORUM *capax, penitus celans opera magnificæ religionis*. De cista mystica in Deorum sacris, pleni sunt eruditorum libri, adeo ut pudeat, quidquam de ea nunc in medium afferre. Vulgatissimum tamen in rem hanc Clementis Alexandrini locum præterire non possumus, ut intelligamus, quid huic cistæ inesset, meritoque ethnicæ religionis præstigia irrideamus: *Quale autem sunt*, inquit, *cistæ eorum mysticæ? Oportet* *Lib.* XI. *pag.* 264. *Admonit. ad Gentes pag.* 14.

tet enim ſancta eorum revelare & arcana enunciare. An non ea ſunt ſeſamides & pyramides, & lana bene elaborata, libaque multis diſtincta umbilicis, ſaliſque pugilli, & draco orgium Bacchi Baſſari? An non mala Panica, atque etiam corda, ferulæ, & hederæ, & præterea placenta & papavera? Hæc ſunt eorum ſancta. Ex illuſtri Clementis Alexandrini loco, quid ciſta myſtica eſſet, jam tenemus. Verum de *Gallis* & *Archigallis* plus æquo te diſtinui, & fortaſſe uſque ad nauſeam. Dabis tamen veniam antiquitati, quod de his tam frequenter meminerit.

XXIII.
Cur effigies in hoc monumento exſculpta, *Archigallus* dicenda ſit.

AT, inquies; cur effigiem, quæ in hoc monumento comparet, *Archigalli* potius eſſe, quam *Galli* cenſuiſti? *Gallos* ſacerdotes in marmore ac tabulis exprimi potuiſſe non abnuo, ſed quum viderim, quæ nobis hactenus ſuperfuere monumenta marmorea, vetuſtaſque inſcriptiones, ad *Archigallos* pertinere, in eam veni opinionem, ut effigies, quæ in noſtro hoc monumento exſtat, *Archigalli* potius, quam *Galli* ſit. Litterati lapides magni theſauri Gruteriani de *Archigallis* tantum, non de *Gallis* meminere. In Ligorianis item lapidibus in Ardeatino, proximo Lanuvino, olim repertis, editiſque dudum apud Joſephum Rochum Vulpium e Societate Jeſu in Veteri Latio: L. ANTONIUS L. L. MARTIALIS ARCHIGALLUS M.D.M.ID. Item: M. ANTONINUS M. L. CALLISTRATUS SACERDOS ARCHIGALLUS SACRANOS MATRI D.MAGNÆ IDÆÆ legitur. In Donianis denique inſcriptionibus noviſſime vulgatis habetur: VIRANUS AMPLIATUS ARCHIGALLUS M. D. Nec ignoramus ſolo *ſacerdotis* nomine, at raro, in antiquis lapidibus, Matris Deum

Pag. XXX. 2. & CCCVIII. 7.

Lib. IX. pag. 208.

Claſſ. IV. n. 5.

Deum ſacerdotes tam viros,quam feminas venire, ut apud Gruterum [a], Reineſium [b], & in Donianis [c], ut ſexcentos alios veteres ſcriptores omittamus. Scimus etiam, imagines ſacerdotum Deæ Cybeles, quæ pictura antiquitus effingebantur, *Archigallorum* plerumque fuiſſe. Plinius de Parrhaſio: *Pinxit*, inquit, *&* ARCHIGALLUM, *quam picturam amavit Tiberius Princeps: atque ut auctor eſt Decius Eculeo*, LX. *ſeſtertiis æſtimatam, cubiculo ſuo incluſit*. Denique clariſſimus Montfauconius, ſtatuam muliebri veſte indutam, & imagunculam Deæ Cybeles ante pectus præferentem, *Archigallum*, non *Gallum* appellavit. Quidni & mihi non licuerit protomen in tabula noſtra marmorea elaboratam, *Archigallum*, non *Gallum* appellare, ac ſimul affirmare,ſummo *Gallorum Antiſtiti* hoc monumentum poſitum fuiſſe? Quæri etiam poteſt, cujus conditionis eſsent, qui in collegium ſacerdotum *Gallorum* cooptabantur. Si quis homini ſenſus pudoris ineſt, honeſtos quidem a tam turpi ſacerdotio abhorruiſse, credere par eſt. Ex viliſſima populorum fæce fuiſse teſtantur Halicarnaſsæus, Juvenalis, Euſebius, & Apulejus; quin & inſcriptiones veteres, *Archigallos*, quorum nomina nobis ſervarunt, ex Libertorum genere extitiſse demonſtrant. Nunc intra ſepta me recipio. Excipe igitur, vir clariſſime, lubenti animo hæc qualiacumque a me de *Gallis*, & *Archigallis* adnotata, meque amare perge.

[a] Pag. CCCVIII. 6. 8. 11.
[b] Cl. 1. pag.240.
[c] Cl. 1. n.23. 27.

Lib. XXXV. cap. X.

Romæ Kal. Martiis A. D. MDCCXXXVII.

IN-

INDEX CAPITUM

I. *Marmorea tabula*, Archigalli *effigie*, *rerumque figuris insculpta*, *ubi eruta*; *& quando in Capitolinas ædes translata*. pag.6
II. *Galli & Archigalli*, *sacerdotes Deæ Cybeles*; *cur ita vocati*. *Eorum facies partim virilis*, *partim feminea*. 7
III. *Galli & Archigalli*, Gallæ, Semiviri, Semimares, *&* Spadones, *ob exsecta virilia*, *dicti*. *Delectus dies*, *quo sacerdotio initiabantur*, *& exsecabantur*. 8
IV. Semivirorum, *& his similibus nominibus Galli a rerum sacrarum scriptoribus appellati*. 12
V. Galli, *mores*, *incessum*, *& ornatum feminarum simulabant*. 16
VI. *Mitra Archigalli*. ibid.
VII. *Velum supra mitram Archigalli*. 17
VIII. *Archigalli corona describitur*. ibid.
IX. *Inaures Archigalli*. 19
X. *Archigalli monile*. 20
XI. *Ejusdem Archigalli monile baccatum*. ibid.
XII. *Archigallorum vestes quæ*. 21
XIII. *Orbiculus circa pectus Archigalli*, *& cur ab iis gestatus*. 23
XIV. *Semen papaveris*, *& oleæ ramus in manu dextra Archigalli*. 26
XV. *Canistrum fructibus refertum*. *Flagrum Archigalli*. *De hujusmodi flagris illustris Apuleji locus*. ibid.
XVI. Gallorum *horrida flagellatio*. 29
XVII. Galli *brachia cultris & securibus lacerabant*. ibid.
XVIII. Gallorum *falsa vaticinia*, *& conficta mendacia*. Bellonæ *quoque sacerdotes* bipenne *lacertos feriebant*, *& vaticinabantur*. 31
XIX. *Cymbala in sacris Matris Deum pulsata*. 34
XX. *Tympana in sacris Cybeles*. 35
XXI. *Tibiæ in iisdem sacris*. ibid.
XXII. *Cista mystica*. 37
XXIII. *Cur effigies in hoc monumento exsculpta*, Archigallus *dicenda sit*. 38

IMPRIMATUR,
Si videbitur Rmo Patri Sacri Palatii Apostolici Magistro.

N. Baccarius Episcopus Bojanen. Vicesgerens.

IMPRIMATUR.
Fr. Jo: Benedictus Zuanelli Ordinis Prædicatorum Sacri Palatii Apostolici Magister.